

Dit gaat niet over grasmaaien

ELLEN DECKWITZ

**DIT GAAT NIET
OVER GRASMAAIEN**

HOE LEES JE POËZIE

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk, september 2020

© Ellen Deckwitz

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagbeeld en illustraties binnenwerk © Jenna Arts

Typografie binnenwerk Michiel Niesen, Haarlem

Productiebegeleiding Tim Beijer

Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 90 830 9531 8

NUR 620

www.uitgeverijpluim.nl

Voor Mizzi

‘Poëzie is als je het hart opent met een
zilveren sleuteltje dat ook op een fietsslot past.’

Nico Scheepmaker

INHOUD

WOORD VOORAF	11
1 WAAROM POËZIE NIET OVER ALLES KAN GAAN	15
2 HOE POËZIE KAN HELPEN OM JEZELF TE BEGRIJPEN	23
3 WAAROM POËZIE HELPT OM TE PRATEN	27
4 WAAROM SCHRIJVEN WE MASSAAL GEDICHTEN NA EEN RAMP?	33
5 IS ER ZOIETS ALS YOUNG ADULT POETRY?	39
6 WAAROM JE HET NIET ALLEMAAL HOEFT TE BEGRIJPEN I	47
7 WAAROM JE HET NIET ALLEMAAL HOEFT TE BEGRIJPEN II	53
8 OVER INSTAPOETRY	59
9 WAAROM POËZIE REGELMATIG OVER ZWARE DINGEN GAAT	65
10 WAAROM JE BETER EEN HELE BUNDEL LEEST	71
11 WAAROM JE ALTIJD MOET LEZEN MET EEN PEN IN DE AANSLAG	77
12 HOE POËZIE JE EEN BETERE GELIEFDE MAAKT	83
13 WAAROM JE DOOR POËZIE KUNT ONTDEKKEN DAT JE NIET GEK BENT	89
14 WAT IS HET BESTE GEDICHT ALLER TIJDEN?	93
15 WAAROM HET NIET ALLEEN OM SYMBOLIEK DRAAIT!	99
16 HOE POËZIE VEEL BETER MAAKT	105
17 HOE WEET IK OF EEN GEDICHT SLECHT IS?	109
18 HOE VIND IK POËZIE DIE MIJ AANSPREEKT?	115
19 WAAROM POËZIE JE SOMS DE TOEKOMST TOONT	121
20 ZIJN ER OOK HORRORGEDICHTEN?	125
21 WAAROM POËZIE SOMS NET EEN SOORT GESPREK IS	131
LITERATUUR	137

WOORD VOORAF

Jaren geleden, toen de economie nog gezond was en ik tjokvol collageen zat, schreef ik een boekje over het lezen van gedichten, waarin ik antwoord gaf op de drieëntwintig meest gestelde vragen over poëzie. Als dichter, maar ook als literatuurdocent stuitte ik constant op dezelfde onduidelijkheden over de dichtkunst, en nadat ik voor de miljoenste keer de vraag kreeg waarom dichters niet ‘gewoon’ zeggen wat ze bedoelen, besloot ik na wat wanhopig haargetrek de pen op te pakken. Dat er zo veel onzekerheid was over wat mensen met verzen aan moesten, betekende immers dat men er wél nieuwsgierig naar was, meer wilde ontdekken, en dat was reden genoeg om erover te schrijven.

En zo verscheen in 2016 *Olijven moet je leren lezen*, met daarin leestips, aanwijzingen voor interpretatie en uitleg over de laatste modes in poëzieland. Wanneer ik weer een haperende scholier voor me had die vroeg waarom gedichten niet meer rijmen, kon ik hem tenminste met deze publicatie ~~een afranseling geven~~ informeren. Maar men wilde meer weten. Waarom je een gedicht slecht kunt vinden, bijvoorbeeld. Of wat nou precies het nut is van het lezen van een hele bundel.

NIEUWE
OMSTANDIG-
HEDEN ZORGEN
VOOR NIEUWE
BETEKENISSEN.

De inkt kroop waar ze niet gaan kon, en al gauw ontdekte ik dat ik zelf ook vragen had. Zoals waarom zovelen poëzie bij voorbaat lijken te haten, of er zoiets bestaat als young adult poetry, waarom Instapoetry zo succesvol is. Dus ging ik op onderzoek uit. In de loop der jaren mocht ik in *De Morgen* en *NRC* hier diverse stukken aan wijden. Als gastschrijver voor de Rijksuniversiteit Gronin-

gen werkte ik begin 2018 intensief samen met een club hoogbegaafde studenten, waardoor mijn denken verbreedde. Over poëzie, maar ook over de plek die ze de afgelopen jaren is gaan innemen in de wereld. Hoe de literaire ervaring allang niet meer alleen plaatsvindt binnen de bundel, maar ook op festivals, muren en tijdens demonstraties, en wat daarvan de gevolgen zijn.

Hoe we met poëzie omgaan, hoe we haar duiden en welk belang we aan haar toekennen is natuurlijk constant aan verandering onderhevig. Dat is al zo sinds het *Gilgamesj*-epos. Begrippen veranderen. In mijn bundel *Hogere natuurkunde*, verschenen in 2019, heb ik het op een zeker moment over ‘gedroogde vleermuizen’, als een metafoer voor een verdwenen verleden. Anno 2020 kreeg ik de vraag of dat voor corona stond. Tijdens de lockdown herlas ik het gedicht ‘Poëzie is een daad’ van Remco Campert, waar ik door de pandemie opeens hele nieuwe lagen in ontdekte (waarover meer in hoofdstuk vier). Om kort te zijn: nieuwe omstandigheden zorgen voor nieuwe betekenissen.

En zo ontstond er in het voorjaar van 2020 een reeks stukken. Over hoe een epidemie voor inzichten in limonade kan zorgen. Over hoe taal werkt en hoe ze kan

veranderen als de wereld verandert, door een aanslag of een pandemie.

En zo ben je niet alleen nooit klaar met het lezen en begrijpen van gedichten, maar evenmin met erover te schrijven, je er vragen over te stellen, alles wat je al weet aan te vullen met voorlopige antwoorden. Hoe poëzie, zoals in hoofdstuk twaalf, je een betere minnaar kan maken. Of er horrorverzen bestaan, zoals in hoofdstuk twintig aan bod komt. En waarom niet alle gedichten over het maaien van gras gaan, en dat een hele bevrijding is.

Soms lijkt het
alsof we ons midden in
het feest bevinden
en toch
in het midden van het feest
is er niemand
in het midden van het feest
is de leegte
maar te midden van de leegte
is er een ander feest

Roberto Juarroz, uit: *Poesía vertical* (2001)

WAAROM POËZIE NIET OVER ALLES KAN GAAN

Coronaquarantainelogboek dag acht, zonnige woonkamer, Skype aan, tijd om het neefje (13) bijles Nederlands te geven. Ik wilde net beginnen met een hoorcollege over Drs. P toen hij me onderbrak.

Neefje: ‘Waarom houd jij eigenlijk van poëzie?’

Ik: ‘Goede vraag. Het was lang geleden, ik denk in de winter van 1997, toen ik—’

Neefje (dodelijk vermoed): ‘Ik bedoel, waarom houd je van iets waar iedereen een hekel aan heeft?’

Auw. Al tijden probeer ik via workshops, optredens, lezingen en goedbedoelde bundels de mensheid ervan te overtuigen dat gedichten niet per se verschrikkelijk zijn.

‘Háát jij poëzie?’ vroeg ik.

‘Dat is niet zo moeilijk,’ mokte hij. ‘Wat heb je nou aan een tekst die toch alles maar kan betekenen wat je maar wil.’

Ik schuimbekken. Een gedicht kan niet alles betekenen wat je maar wil, net zoals een mens niet alles kan betekenen wat je maar wil. Ik stuurde hem bovenstaand

gedicht van Roberto Juarroz en vroeg dwong hem het hardop voor te lezen.

‘Oké,’ zei ik, ‘gaat dit gedicht over grasmaaien?’

‘Grasmaaien? Nee.’

‘Nou, dan hebben we bij dezen vastgesteld dat een gedicht niet over alles gaat.’

Mopperend ging hij akkoord.

‘Wat ik altijd een leuk experiment vind,’ vervolgde ik, ‘is doen alsof het gedicht speciaal voor jou gemaakt is. Stel nou dat dit voor jou is geschreven, waar gaat het dan over?’

Je zag hem piekeren, en toen klaarde zijn gezicht op.

‘Het gaat over corona!’

Ik zweeg veelbetekenend, dat helpt bij interpreteren.

‘Natuurlijk!’ vervolgde de neef. ‘We zitten allemaal thuis, als een feest zonder vrienden, en dus is er leegte. Het gedicht wil zeggen dat die leegte ook de moeite waard kan zijn!’

Ik knikte. Het vers in kwestie was weliswaar twintig jaar ouder dan het coronavirus, maar het had mijn neef-

je toch een inzicht bezorgd over de huidige crisis. Aan het einde van de Skypesessie wilde hij zelfs een tip voor een bloemlezing – ik kon de rest van de dag niet ophouden mezelf te feliciteren.

Sommige lezers moeten trouwens meteen aan het vlugzout wanneer je gedichten van vroeger betrekking laat hebben op het leven nu. ‘Dat hoort niet!’ roepen ze dan. ‘Toen dat gedicht werd geschreven was er nog geen corona!’ Maar het gaat mij er niet zozeer om of je lezing chrono-

---

EEN GEDICHT
KAN NIET ALLES
BETEKENEN WAT JE
MAAR WIL, NET ZOALS
EEN MENS NIET ALLES
KAN BETEKENEN WAT
JE MAAR WIL.

---

logisch klopt, maar dat de woorden iets losmaken.

Later dacht ik na over de poëzieweezin die ik bij velen ervaar. Bij navraag blijkt het grootste deel van hen nog nooit een hele bundel te hebben gelezen. Hun afkeer lijkt niet zozeer voort te komen uit ervaring als wel uit vooroordelen. De Amerikaanse schrijver en dichter Ben Lerner stelt in het vermakelijke essay *Waarom we poëzie haten* dat die vooroordelen ontstaan door de verwachtingen die mensen hebben van de dichtkunst. Die zijn vaak veel te hoog. Het gedicht moet ontroeren, troosten, 'mooi' zijn, alles verwoorden wat je zelf nooit in taal kon vatten en dan ook nog het liefst met een snufje rijm en een diep beeld met een vogel. Met zulke hoge eisen kan het in de praktijk alleen nog maar tegenvallen.

Terwijl er echt geen drie doctoraten in de literatuurwetenschap nodig zijn om iets te kunnen zeggen over dat vers van Juarroz. Een gedicht is geen cryptogram of een puzzel die je alleen kunt oplossen als je Wikipedia hebt uitgelezen. Als we onze verwachtingen bijstellen, is er veel meer mogelijk. Poëzie kan opvrolijken en tegelijkertijd tot nadenken stemmen, zoals bij de eerste twee strofen van Philip Larkins geweldige 'This be the verse' (vertaald door Renske Bakker):

Ze fucken ze op, je pa en je ma
Ze bedoelen het niet zo, maar doen het toch.
Ze proppen je vol met al hun fouten
En voegen er nog wat meer aan toe, speciaal voor jou.

EEN GEDICHT
IS GEEN
CRYPTOGRAM OF EEN
PUZZEL DIE JE ALLEEN
KUNT OPLOSSEN ALS
JE WIKIPEDIA HEBT
UITGELEZEN.
